

gruunt verò optimè amori perfecō, qui gratia semper habet societatem. (35) „Non dis-
„cernuntur, ait, filij Dei à filiis Diaboli nisi charitate. Qui habent charitatem, nati-
„sunt ex Deo: qui non habent, non sunt nati ex Deo. Magnum indicium, magna
„discretio. Quidquid vis habe: hoc solum non habeas, nihil tibi prodest: alia si
„non habeas, hoc habe, et implesti legem. Qui enim diligit alterum, legem implevit,
„ait Apostolus: et plenitudo legis charitas... Hac est margarita pretiosa, charitas, sine
„qua nihil tibi prodest, quodcumque habueris; quam si solam habeas, sufficit tibi....
„Si fratrem quem vides, dilexeris, simul videbis ipsam charita-
„tem, et intus inhabitat Deus.“ In sexto de eadem charitate perfecta tractat, et ideo fa-
miliare admodum sibi de charitate disceptanti Apostoli testimonium laudat dicens: (36)
„Charitas autem Dei diffusa est in cordibus nostris, non utique ex nobis, sed per
„Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.“ In septimo declarat, quod discipulus Christi:
(37) „Resumpti divitijs suis, si quas habet; aut sic, ut eas omnino non diligens, totas
„distribuat indigentibus, et superfluis exoneretur sarcinis; aut sic, ut plus diligens
„Christum, spem ab eis transferat in ipsum, atque ita utatur illis, ut facile tribuens, et
„communicans, thesaurizet in celo; paratusque sit, quemadmodum parentes, et filios,
„et fratres, et uxorem, hoc modo et istas relinquere, si talis conditio proposita fuerit,
„ut nisi dimisso Christo, eas habere non possit.“ Qui ita diligit Christum, et pro eo
bona sua relinquere paratus est, non initialiter, sed perfectè eum amat, cum et ipse
perfectus jam dici valeat juxta illud: (38) „Si vis perfectus esse, vade, vende que ha-
„bes, et da pauperibus.“ Nec sufficientiam attritionis evertunt hæc verba, quæ addit:
„veniente tentatione, magis ista meruit amittere, quam Christum negare:“ hoc nam-
que non de bono, sed de malo, et mundano timore asserit. In octavo agit de voluntate
bona, Deo fideliter subdita, et sanctitate superni ardoris accensa, qua mala patienter
suffert, et Deum amat, sicut amavit S. Petrus, dum dixit: „Domine, tu scis, quia
„amo te:“ Hic autem amor perfectus utique fuit. Et ut innuat, se de hoc perfectè amo-
re loqui, subdit: (39) „Quæcumque amara, et aspera sufferat, charitas Dei est, qua
„omnia tolerat, quæ non diffunditur in cordibus nostris, nisi per Spiritum Sanctum,
„qui datus est nobis.“ Ita non affatur similiter de charitate, sine qua nihil prodest,
et quod per Spiritum Sanctum diffusa, totam Trinitatem habitare in nobis facit. Unde
inquit: (40) „Dilectionis igitur, quæ ex Deo est, et Deus est, propriè Spiritus Sanctus est,
„per quem diffunditur in cordibus nostris Dei charitas, per quam nos tota inhabi-
„tat Trinitas.“

25. Itaque Augustinus in locis ipsis, quæ citantur, de perfecta charitate, ac di-
lectione compertissime discepit; secus vero de initiali, quam ibi saltē non meminit; et ideo loca illa, ut mea minima fert opinio, dum prævia ad Sacramentum Pœnitentia-
ris dispositio inquiritur, laudari minime debuerat: vel asserendum, ponientes, dum
prævia ad illud suscipiendum comparantur, perfectè Deum amare, constrictos esse, quod
nemo hodie affirmat. Si opera S. Doctoris evolvas, repeteris, quod raro loquitur de
charitate, aut dilectione, (nam „unius rei est utrumque nomen“ (41) ut ipse ait)
quoniam aliquod ex supra allatis S. Pauli, in quibus de charitate perfecta, et justificante
sermo est, testimonium producat: et insuper vult, perpetua memoria retineri, quod
charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis:
exinde vero quævis non deduxerit, ipsum aliam charitatem non agnoscere, nisi sanctificantem, et perfectam? Quinimo etsi B. Pauli loca illa non adducat, dum de chari-
tate absolute agit, de perfecta, et remissionem peccatorum operante censendus est,
verba facere, quia ut ait ipsem Berti: (42) „Charitatis nomine, spectata communi-
„et obvia significacione, intelligitur apud Theologos Spiritus Sanctus inhabitans, ami-
„citia, et societas Dei, atque donum illud præstantissimum, quo reddimur filii Dei.“

(35) tr. s. in Epist. Joan. n. 7.

(37) Epist. 157. al. 89. ad Hilarium n. 34.

(39) de patientia c. 17. n. 14.

(40) de Trinitate lib. 15. c. 18. n. 52.

(41) Ibidem.

(36) de patientia c. 17. n. 14.

(38) Matth. 10. 21.

(40) de Trinitate lib. 15. c. 18. n. 52.

(42) Tom. 5. diss. 1. c. 1. §. 3. n. 2.

„ac templum Spiritus Sancti, et cuius infusione fit peccatorum remissio.“ „Et hinc in-
„fert, charitatem, de qua Bajus in damnata thesi 38. „esse Spiritum Sanctum inhabitans
„tem, amicitiam, et societatem Dei, et donum gratia sanctificantis, per quam cons-
„tituimus Dei filii, membra Christi, ac templum Spiritus ejus, et qua fit peccatorum
„remissio.“ Verum inde ipse quoque colligam a quo jure, quod charitas in testi-
moniis, que ex D. Augustino, B. Thoma, aliisque Patribus, et Doctoribus, quin etiam
ex Divina Scriptura deponunt, et in Atritionario urgent Initialista, significat donum
Spiritus Sancti inhabitantis, amicitiam, et societatem Dei, neconon virtutem sanctificantis
gratia consortium habentem, per quam constituiuntur filii Dei, membra Christi, ac
templum Spiritus ejus, et qua fit peccatorum remissio. Unde consciens pariter, docu-
menta pene innumerā, quæ ex his fontibus derivant, et laudent Initialista, quod de
charitate absolute agant, ad presentem controversiam non spectare; ideoque prætermitti
omnino debuerant, et ea unice asserri, in quibus de charitate pertractetur, quæ prævia
sit ad gradum dispositio, et in peccatoris corde ante culparum remissionem inveniatur;
de hac enim sollemnitate lis est. Initialista si ad id genus, ut æquum erat, adige-
rentur angustias, aut silenter prorsus, ut reor, aut paucissima auctoritatē iuxixa pro-
ferrent argumenta: sed arctis adeo cancellis renunt summopere circumscribi; et ideo
illis sprevis, auctoritates aggerant sine numero, et sine delectu; ipsa enim plurimum
charitatem commandant, charitatem exigunt, charitatem præcipiunt, et idcirco ē re
presenti non sunt; siquidem Atritionista, qui mecum sit, aque fatebitur, charitatem
virtutum præstantissimam, et ad salutem esse necessariam, at concomitantem, non an-
tecedenter.

26. Et superaddere juvat, quod ex Berti sententia, quam cap. IX. n. 50. retulit
charitas apud Augustinum significat interdum, haud dilectionem Dei summe boni prop-
ter se, quæ charitas peculiari ratione nuncupatur, sed bonam voluntatem, cupiditatem
boni, aut gratiam prævenientem. Justitia item amor, qui in eodem S. Doctore sape
occurrit, ad charitatem non semper atinet; nam homo timens, et atritus, de quo dis-
seritur, etsi charitate nudus, justitiam, seu justificationem vere amat; ipsius namque
indepescendæ cupiditate motus ad Sacramentum accedit. Unde in eadem sententia fa-
tetur Berti ipse, timorem procedere ab amore justitiae, qui non est amor charitatis: et
istiusmodi Berti doctrina solvi alia possunt, quæ Initialista ex Augustino configunt
argumenta. Deservire ad id quoque valent verba hæc S. Præulis, quæ reperiuntur in
Sermone primo de charitate: (43) „Charitas alia est divina, alia est humana licita,
„alia illicita... Prius ergo loquor de humana licita, quæ non reprehenditur; deinde de
„humana illicita, quæ damnatur; tertio de divina, quæ nos perducit ad regnum.“
Charitate humana licita amantur pater, mater, conjux, filius, frater, ac necessarii ce-
teri, dum eorum amor naturalis est, et innoxius: (44) „Omnia enim, addit, ista no-
„mina habent necessitudinis vinculum, et glutem quadammodo charitatis.“ Charita-
te illicitæ pallace, mecha, et interdictæ res alia deamari solent. Charitate divina, seu
supernaturali Deus diligunt propter se, et proximus propter Deum. De humana licita
ait: (45) „Sed videtis, istam charitatem esse posse et impiorum, id est, paganorum,
„judaorum, hæreticorum, Quis enim eorum non amat uxorem, filios, fratres, vicinos,
„affines, amicos, &c. Hæc ergo humana est.“ Hanc et impius concedens, divinam eis
denegare videtur, quam tamen Initialista eisdem etiam attribuit.

27. In prælaudato Sermone probat S. Doctor, charitatem humanam illicitam, quæ pec-
catum est, cum divina non consideret; et confidere exinde est, quod divina minime con-
sistat ubi peccatum adest. Verum probationem ipsam quamquam sublongam hic trans-
cribere opera pretium erit. (46) „Etiam promissa impunitate, tollit quisque membra
„Christi, et facit jam membris meretricis? Non facit, si est ibi tertia divina dilectio.
„Etenim tres dilectiones commemoravi: de tribus me, quod Dominus daret, dicturum
„esse promisi; de licita humana, de illicita humana, de illa excellenti, atque divina.“

(43) Serm. 349. al. 52. de temp. n. 1.

(45) Ibidem.

(44) Ibi n. 2.

(46) Ibi n. 4.

, cipium totius esse, ad naturalem dilectionem pertinet; sed diligere Deum prout est , objecum beatitudinis, est gratitudo dilectionis, in qua meritum consistit.“ Ubi obserues velim, dilectionem, quam à naturali secessit, non solum gratitatem, seu supernaturalem, sed et meritoriam esse: cum autem meritum sine gratia, et charitate haud unquam reperiatur, sine his pariter Dei amor, qui naturalis non sit, inveniri numquam valebit: et idcirco amor initialis supernaturalis, queni charitate, gratia, et merito ejus Assertores exunt, impossibilis, et huic B. Thomae doctrinae reluctans videatur.

6. Atvero iocuies: juxta laudata S. Doctoris verba dilectio, qua ante charitatem sit, et ab ea non progrediatur, sub precepto cadit: existit igitur vera dilectio Dei, qua charitatem placet, et quin ab ea ortum habeat, primum preceptum implat. Ecur itaque initialis amor, qui ejusmodi omnino esset, admitti non posset?

7. R. dilectionem de qua hic D. Thomas, (si tamen ex propria affectu sententia) naturalis esse, ac propterea minimè initialem, hac námque, utpote dispositio positiva ad gratiam, supernaturalis foret. Porro naturalis dilectio precepti item naturalis est implecta; quandoquidem dilectionis mandatum et naturale quit, et supernaturale nunquam caput: quatenus naturale, Deum, ut est principium totius esse, seu natura, ac naturalium rerum omnium concernet: quatenus supernaturalis, eundem ipsum prospicit, ut objectum beatitudinis, sive ut gratia, gloria, ac supernaturalium aliorum bonorum nobis est auctor. Hoc preceptum: „Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo“ positivum est, supernaturale, révatum, promulgatumque in divinis Scripturis; et ideo ad illud custodiendum vires naturae minimè sufficient, sed gratia, et charitas desiderantur, quoniam dilectio, qua in eo nobis injungitur, eorum operum, quibus praecpta alia servantur, finis est, atque idcirco ab animo, haud sceleri alicuii mancipato, sed criminis penitus experie debet exoriri, iuxta illud: „Finis praecipi est charitas de corde puro, et conscientia bona, et fide non ficta.“ Imo charitas ipsa à Deo nobis confertur, ut ipsius amorem supernaturalem, ac super omnia, quo jussum id exequatur, efficer possimus, sicut et ad calefaciendum præbet calor: et ideo amor ille sine charitate, non est, sicut nec caletatio sine calore: sed audi Aquinatem: (5) „Finiis praecipi est charitas, quia scilicet dilectio Dei est finis observationis praecipientrum...charitas est habitus inclinans ad diligendum, sic se habens ad actum dilectionis, sicut calor ad calefaciendum.“ Naturale mandatum dilectionem similiter naturalem exigit. Hac nimis lex illa est, quam nos omnes, nemine docente, scimus, nemine promulgante, audimus, quia natura ipsa in cordibus nostris eam sculpsit indelebiliter. Hac, ut Tullij verbis utar de jure occidendi iniuriam insidiatorum disceptantis, quod ita perspicuum non est, hac, inquam, (6) „Non scripta, sed nata lex; quam non didicimus, accepimus, legimus, verum ex natura ipsa aripiuimus, hausimus, expressimus; ad quam non doce, sed facti; non instituti, sed imbuti sumus.“ Hac demum, de qua eleganter Poeta Americanus: (7)

„Divina est pulchra lex, quam suavissima amoris,
„Ersi inter silvas, et inhospita lustra ferarum
„Nutritus, neque dum vocem auscultaveris unquam
„Humanam, neque mandata hac exceperis aure,
„Corde geres, hanc et legem tibi dicet amoris,
„Autoremque tuum tua te mens ipsa docebit.“

Lex hujusmodi, utpote natura innata, qua res supernaturales nescit, naturalem dimitat injungit amorem: hic vero charitati præire non renuit, et ideo in Angelo fuisset, atque in homine, si absque gratia, et culpa eterne inventus esset in principio: nos autem postquam originale peccatum natum humanam infecit, ne hanc quidem naturaliem dilectionem efficere valamus, nisi prius sanantis, seu justificantis gratia dono

(5) De virtutibus q. 2. a. 7. ad. 17.

(6) Pro Milone.

(7) Abadius Carmine 19, de Dño.

reparemur, ut laudato capite XIV. assertum est: at ubi sanitate per gratiam donatur, obsequium hocce naturæ ipsius Auctori debitum facile persolvimus. Quocirca praeter supernaturalem dilectionem charitatis, naturalis amor alter erga Deum viris inest justus; sicut ultra cognitionem supernaturalem ipsius Dei, quam habent per fidem, illum etiam agnoscent naturaliter per creaturas iuxta illud: (8) „Invisibilia ipsius à creatura mundi per ea, quae facia sunt, intellecta, conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus, et divinitas.“ Imo his, qui aeterna jam luce perseruntur, naturalis inest, et cognitionis, et dilectionis naturalis.¹

8. Sed dices iterum, præcepta, quamvis non ex intentione legislatoris, quoad substantiam tamen impleti possunt sine gratia, ait enim: (10) „Est ergo intentio legislatoris, non tantum ut hac opera fiant, sed ut ex charitate fiant. Dicendum est ergo, quod præcepta legis quantum ad id, quod directe sub precepto cadit, potest aliquis implere per liberum arbitrium sine gratia gratis data, vel gratum faciente; si tamen gratia accipiat pro aliquo habitu infuso: sed quantum ad intentionem legislatoris, sine gratia impleri non possunt; quia donum charitatis non inest nobis ex nobis, sed à Deo infusum.“ Præceptum itaque dilectionis Dei sine gratia, et antea eam servare possumus, saltem quoad substantiam.

9. Ita profecto Initialista sentiunt complures, et ideo à peccatore dum ad gratiam comparatur, initialē expostulant amorem, ut primum servent mandatum: certum minimè in id consentient omnes, nam Patuzzii nobilis Initialista amorem præfatum prima iussioni servanda imparem censem, astruitque propterea hand à peccatore, sed à justo dumtaxat illam custodiri: (11) „Qui autem, inquit, præceptum ejusmodi adimpler, dubio procul justus est.“ Unde aliorum sua scda Theologorum opinamentum evertit clamantium, primum, et maximum mandatum à peccatoribus ante justificationem servandum esse. Sed missa hac illorum dissensione, dixerim, aliqua extare præcepta, ut præcedenti capite asserui, quorum observantia gratiam poscit necessarie; et id genus esse utriusque dilectionis præceptum ob insociabilitatem, quam verus Dei amor super omnia tam naturalis, quam supernaturalis habet cum mortali culpa. Quapropter ad dilectionem naturalem gratia exigitur, ut peccati impedimentum auferat, sanetque naturam: ad supernaturalem vero pari item ratione, et insuper quia dilectionis ipsius principium, et origo est: quocirca dilectionis mandatum nec ex intentione legislatoris, nec quantum ad substantiam nunc inpletum sine gratia. Alia præcepta quorum custodia gratia consortium non exposcit, sine illa servantur quoad substantiam; secus autem ex intentione Dei, qui pro sua infinita bonitate, et misericordia volens nos justos esse, ac vita aeterna meritum in operibus nostris relucere, intendit utique, quod ex charitate, et gratia semper operemur. Unde præcepta credendi, sperandi, et similia, quia in obsequente gratiam non effragant, absque ea servantur vera quoad substantiam, secus vero ex intentione Dei.

10. Sed hæc ultra opponunt S. Thomæ verba: (12) „Præceptum duplicit obseratur. Uno modo sic, quod observatum est meritum gloriae; et sic nullus potest sine gratia prædictum præceptum, nec alia observare. Aliomodo sic, quod observatum facit, vitare penam; et sic sine gratia gratum faciente observari potest. Primo modo observatur, quando substantia actus impletur cum modo convenienti, quem charitas ponit, et sic etiam præceptum prædictum de dilectione non tam est præceptum, quam finis præcepti, et forma aliorum præceptorum. Secundo modo observatur sola substantia actus adimplenta, quod contingit omnino in eo, qui non habet habitum charitatis.“ Igitur sine charitatis habitu, ac propterea sine gratia servatum præceptum dilectionis quoad substantiam.

(8) Rom. 1. 20.

(9) 1. p. q. 62. a. 7. c.

(10) 2. Sent. d. 28. q. 1. a. 3. c.

(11) 2. Sent. d. 28. q. 1. a. 3. c.

(12) De verit. q. 24. a. 12. ad. 16.

itur questionem: „Circa tertium principale queritur de dilectione, scilicet, utrum „Angeli, si in gratia creati non sunt, in illo statu innocentia Deum super se, et „plusequam omnia dilexerunt.“ Id ipsum quoque ostendit exemplum, quo utitur, equidem actus justitiae, qui justitiae habitum, seu virtutem praecedunt, naturales omnino sunt. Unde à naturali postmodum supernaturalem discernens amorem addit: „Vel pos-„test dici, quod in amicitia charitatis moveretur animus ad amandum Deum ex simili-„litudine gratiae: sed in dilectione naturali ex ipso bono naturae, quod etiam est si-„militudo summa bonitatis.“ Utrumque hic amorem meminit, et ad naturalem na-„ture bono, ad supernaturalem vero nos dono gratiae moveri ait: et ideo innocens ani-„mus sanctificans gratiae expers, bonitate sua naturali amorem Dei naturalem efficere posset; secus autem supernaturalem, ad hunc enim ipsius gratiae, quae nos Dei filios, divinaque consortes naturae, ac Deo ipsi constituit similes, omnino indigemus; mo-„vemur enim ad eum electendum ex similitudine ipsa, quam cum Deo habemus ratio: ne gratiae. Et cum in hac questione duos solūmmodo assignet amores, alterum vi-„delicet naturae bono egressum, alterum Dei similitudine, quam gratia in nobis efficit, excludere in ea videtur initialem dilectionem; hæc namque nec ex bono naturae ori-„retur, quia foris supernaturalis; nec ex similitudine gratiae, quoniam in peccatore gratiae exorte reperiri posset. Amor autem naturalis, quem Angelo sine gratia creato con-„cedit, nequit generativus foris, aut meritarius gratiae, et charitatis, quae infusione, et gratia prorsus accipiuntur esset tamen ad eas preparativus, quia opera naturalia, si bonitate morali donata sunt, aliquatenus ad gratiam, subindeque ad charitatem ani-„mum preparant, haud quidem positive, quod ajunt, ita nimur, quod eorum auxilio animus ipse ad gratiam accedat; sed negativè dumtaxat, hoc est, peccata, quae nos à gratia ipsa separant, impediendo, à pravis enim quibus abstinet, dum probis rebus incumbit. Et in hoc ceteris naturae operibus quam maximè prastat Dei amor naturalis, quia flagitium præpedit omnium flagitosissimum, nempe Dei ipsius odium. Quocirca de amore naturali loquens, quem Adam etiam habuisse, si fuisse absque gratia plasmatus, inquit: (2) „Naturali dilectione, qua Deus super omnia naturaliter di-„ligitur, potest aliquis magis, et minus uti; et quando in summo fuerit, tunc est sum-„ma preparatio ad gratiam habendam.“ Summam vero preparationem hunc dixit amorem, non quia summè, aut sufficienter, sed quia præstantius, quam naturales res cetera ad gratiam aptat, et majus obstaculum, seu peccatum removet, nempe Dei odium: id tamen in homine post lapsum concomitantem efficit unicè, quia sine gratia Deum non amat naturaliter ho-„mo lapsus, ut dixi capite XIV. n. 16: verum et antecedenter etiam aptaret in Ange-„lo, et in homine, si absque gratia, et cum sola innocentia naturali fuissent creati.

4. Obj. 2.: (3) „Sicut aliarum virtutum actus, ait, dupliciter considerari pos-„sunt, vel secundum quod sunt à virtute, vel secundum quod antecedunt virtutem, „ita etenim est de charitate; potest enim aliquis etiam charitatem non habens, di-„liger prolixum, et Deum etiam super omnia, ut quidam dicunt: et hoc diligere „intelligitur actus charitatis sub precepto directè cadere, et non solum secundum quod „à charitate procedit.“ Dilectio igitur Dei ante charitatem esse valet.

5. R. ex aliorum sensu ibi eloqui, sicut verba illa indicant: „ut quidam dicunt:“ quibus dum propriam mentem aperit, ut non solet. Si autem ipsius sententiam ob-„jecta auctoritas contineret, eamdem tum exponerem, vel de dilectione, quae ante chari-„tatem sit naturae, ut inquit Scholastici, non temporis anterioritate, sic enim dis-„positiones concomitantes sunt ante formam; vel de amore, qui consistere valeat si-„ne charitate, quae sit habitus, et permanens; secus vero sine charitate, quae transiens sit auxilium, juxta dicta capite III. n. 11. vel de amore naturali, quem ipse probat, et in quo à supernaturali differat ita declarat: (4) „Diligere Deum prout est prin-

(1) Quodl. 1. q. 4. a. 8. ad. 1.

(2) 2. Sent. d. 28. q. 1. a. 3. ad. 2.

(3) Quodl. 1. q. 4. a. 8. ad. 1.

„Interrogemus divinam charitatem, et ponamus ante illam duas humanas charitatem, et dicamus ei: ecce licita charitas humana, qua uxor diligit, et filii, aliasque necessariae stitudines secularis; ecce alia illicita, qua diligitur meretrice, qua diligitur ancilla aliena, ma, qua diligitur aliena filia non petita, non promissa, qua diligitur uxor aliena. „Dua ante te sunt charitatem; cum qua istarum vis manere? Qui eligit manere cum illa humana licita, cum illa humana illicita non manet. Nemo sibi dicat, ambas habeo. Si ambas habes, admittendo ad te dilectionem meretricis, injuriam facis tamquam matronæ, quæ ibi habitat, divinæ charitati. Puto enim, quia si homo conjugatus sis, et diligas meretricem, non mittis meretricem in domum tuam, ut habitet cum matrona tua. Non usque adeo progrederis. Tenebras queris, latebras queris, turpitudinem non profiteris. Sed et qui non habent uxores, et sunt meretricum quas, si licentius amatores, (ideo dixi quas, quia et ipsi damnantur, si jam sunt fideles) puto quia et adolescens nondum habens uxorem, si diligat meretricem, non eam facit habitare cum sorore sua, non eam facit habitare cum matre sua, ne injuriat faciat humana pudicitia, ne offendat decus sanguinis sui. Si ergo non facis habitare meretricem, quam diligis, cum matre tua, cum sorore tua, ne, sicut dixi, offendas decus sanguinis tui; facis habitare in corde tuo dilectionem meretricis cum dilectione, ne Dei, et ostendis decus sanguinis Christi?“ In principio hujus probationis supponit, divinam charitatem, sive dilectionem supernaturalem nos constitutere membra Christi, ac propterea destruere peccatum, quo efficiuntur membra diaboli; et inde recte deducit, dilectionem hanc jungi non posse cum illicita charitate, aut dilectione. Denum in Sermone altero de charitate hanc prolixe commendat; et elogia, quæ ei desert, satis produnt, solum in viris justis ipsam reperi. Laudes illas nunc possem allegare; sed quod plura jam, quam statueram, ex eo in hoc capite protulorem, omnes prætereo, hac una excepta, quæ evincit, in conscientia peccato deturpatione non esse charitatem: (47), So-„la est, quam conscientia mala non pungit, quia non agit perperam. “Et loquitur de charitate nobis injuncta, quæ actualis est, et remissa esse valet.

(47) Serm. 350. al. 39. de temp. n. 3.

*Auctoritates D. Thomæ, quas pro se laudant
Initialistæ, explanantur.*

Nomina ex his, quæ capite III. retuli, Praeceptoris Angelici testimonia, hic objiciunt Adversatores; verum ea nunc præterire aquam duxi, quoniam dilectio, et charitas, quæ ad impiorum justificationem in illis postulantur, simul cum gratia infusione sunt: et ideo non ad prærias, sed ad concomitantes speci-„tant dispositiones.

2. His ergo missis, objiciunt, 1. verba illa: (1) „Actus charitatis potest dici dupli-„citer: vel qui est ex charitate, et hoc non est nisi in habente charitatem: vel „qui est ad charitatem, non sicut meritarius, vel generativus, sed sicut preparati-„vus; et sic adiuu charitatis ante charitatem haberi potest, sicut facere jus-„ta est ante habitum justitiae.“ Actus itaque charitatis, vel dilectionis ante charita-„tem ipsam, prætereaque cum peccato mortali esse potest.

3. R. actum charitatis, quem ante charitatem admittit D. Thomas, non supernatu-„ralem, sed naturalem esse; agit enim ibi de naturali dilectione, qua Deum Angeli, si creati fuissent absque gratia, essent prosecuti, sicut verba isthac produnt, quies or-

(1) 2. Sent. d. 2. q. 3. ad. 1.

CAPUT. XXII.

11. R. Postrema verba de naturali etiam dilectione esse, ut arbitror, intelligenda; agit enim, sicut innuit Petrus Bergomensis, (13) de homine in natura integrâ constituto, quâ naturalem dumtaxat haberet amorem. Quocirca amare Deum quod substantiam est in loco isto amare ipsum naturaliter, et naturalis ipse amor dicitur substantia aëris dilectionis, non modus; hic enim ab habitu charitatis superadditur, ut facile quis, delectabilius, supernaturaliter, et meritorie diligit Deum, eique spiritualiter uniat, sicut naturali aëri bono addit facilitatem naturalis virtutis habitus (14). Charitas, inquit Aquinas, diligit Deum super omnia eminentius quam natura. Natura enim diligit Deum super omnia, prout est principium, et finis naturalis boni; charitas autem, secundum quod est objectum beatitudinis, et secundum quod homo habet quandam societatem spiritualem cum Deo. Addit etiam charitas super naturalis dilectionem Dei promptitudinem quamdam, et delectationem, sicut habitat quilibet virtutis addit super aërum bonum, qui fit ex sola naturali ratione homo, minis virtutis habitum non habentis. Hic denio innuit, supernaturalem charitatis dilectionem homini deesse, qui gravi culpa obnoxius est; iste namque cum Deo societatem spiritualem non habet, sed potius ab eo separationem, et aversionem. Ase naturalis amor esse valet sine charitate, exitissetque propterea in Angelo, et in homine, si absque gratia, et cum sola integritate naturali fuissent effecti. Attamen in statu naturæ corrupte homo charitatem non habens gravi criminis sordidat, quod amori Dei officit quam maxime; et ideo nec naturaliter quid Deum amare super omnia, nisi prius gratiam recipiat, quae ejus naturam sanet, et peccati removet impedimentum. (15) Diligere Deum super omnia, ait, est quiddam con naturale homini... Unde homo in statu naturæ, tura integræ dilectionem sui ipsius referetur ad amorem Dei sicut ad finem, et sub militer dilectionem omnium aliarum rerum; et ita Deum diligebat plusquam se ipsum, et super omnia. Sed in statu naturæ corrupte homo ab hoc deficit secundum appetitum voluntatis rationalis, quæ propter corruptionem nature sequitur bonum privatum, nisi sanetur per gratiam Dei. Itaque si homo corruptus inferiorem amorem, qui ei con naturalem est, efficeret nequit sine gratia, quomodo absque ea efficiet amorem eminentiorem charitatis?

12. Præterea de mandatis dilectionis Dei, et proximi alti (16), Illa duò precepta sunt, Prima et communia precepta legis naturæ, que sunt per se nota ratione humana, vel per naturam, vel per fidem. Itaque dilectionis Dei mandatum, ut per naturam notum est, naturaliter juber amore, quem idcirco adhibere cuncti homines tenentur, etiam in statu naturæ puræ, aut integræ constituentur. Et in hoc sensu accipendum arbitror hæc alia ipsiusmodi verbas (17). Illo precepto præcipitur actus charitatis, non qui sit acharita, sed qui est similis aëri charitatis, sicut est actus naturalis dilectionis. Actus mandatum idem, ut per fidem est notum, amorem supernaturalem fidelibus injungit; Deus enim ipse quemadmodum vult naturaliter amari, quatenus est naturalis boni principium, ita quoque supernaturaliter diligere vult, quatenus est gratia, et gloria auctoris; et ideo naturali precepto dilectionis supernaturalis modum quemadmodum addit, intendens scilicet, quod nos in statu gratiae, et cum merito vita æterna eum diligamus. Ecce hæc est modus convenientis, quem charitas ponit; sed ut eum ponat, requiritur non solum gratia, sed etiam actus amoris, ab habitu charitatis progredivis: (18) Modus charitatis, inquit, plus importat, quam relationem operis in finem debitum: importat enim, quod actus ex habitu charitatis procedat, qua multi carentes actus suos in Deum referunt: nempe in statu naturæ integræ, ut supra dictum est. Itaque implere dilectionis mandatum quantum ad substantiam, est diligere naturaliter Deum: ob idque homo integer, qui ita eum amaret, preceptum impleret, penitentie vitaret, quæ non diligenti debetur: at implere illud quantum ad modum, et secundum intentionem legislatoris, est diligere Deum supernaturaliter, et meritorie, hoc est, dilectione à gratia, et habitu charitatis promanante. Unde argumenti verba initialem antorē non evin-

(13) Tab. aurea in concordantiis dub. 97. et 1048.

(15) Ibi c.

(17) 3. sent. d. 36. q. 1. a. 6. ad. 2.

(14) 1. 2. q. 109. a. 3. ad. 1.

(16) Ibi q. 100. a. 3. ad. 1.

(18) Ibi ad. 5.

CAPUT. XXII.

tunt: hic namque supernaturalis fore, et ideo minimè necessarij ad observandum mandatum quantum ad substantiam, sive ad Deum amandum naturaliter: et cum haberet aliunde culpa mortifera societatem, merito vita æterna careret, et nec à gratia, nec à charitatis habitu prodiret: et ideo insufficiens esset, ad custodiendum mandatum juxta legislatoris intentionem, et quantum ad modum. Hic charitatis modus vocatur finis præcepti, quia alia præcepta ad eum ordinantur; et est nobis imperatus, quoniam absque eo salutem æternam adulteri non indepciscitur; et quidquid ad eam obtinendam sic desideratur, jussum est, atque a nobis exequendum: et licet non cadat sub præceptis, qua aliarum virtutum adūs injungunt, cadit sub hoc speciali mandato: „Diligere Dominum Deum tuum;“ quatenus istud naturæ notum est per fidem. Hæc ille ita edidit: (19) Manifestum est, quod ad illud omnes teneri dicuntur, sine quo salutem consequi non possunt... Modus dilectionis non cadit sub illis præceptis, quæ dantur de aliis aëribus virtutum: puta sub hoc præcepto: Honora patrem tuum, et matrem tuam, non cadit, quod hoc ex charitate fiat; cadit tamen actus dilectionis sub præceptis specialibus... Omnia præcepta decalogi ordinantur ad dilectionem Dei. Scindunt insuper, quod naturalis aëris Dei est duplex, alius nimurum perfectus, quo homo se, ac sua omnia in Deum refert, et naturalem legem servat: alius imperfectus, qui hæc minime præstat, sed consistit in inclinatione quadam ad bonum commune, qua rebus omnibus innata est. (20) Deus, ait idem, secundum quod est universaliter bonum, à quo dependet omne bonum naturali, diligenter naturali dilectione ab unoquoque. Non de isto, sed de illo afor, quoties gratiam ad amandum naturaliter Deum necessariam dico. Nec ad rem presentem attinet amor Dei ille, qui in peccatoribus esse valet juxta dicta cap. II: hic enim concupiscentia est, non benevolencia, amicitia, et super omnia, de quo dumtaxat nunc sermo est.

13. Ceterum aīs adhuc: peccator in sui delicti pœnam gratia privatur: quapropter si gratia necessaria est ad amandum, amor est illi impossibilis; amareque idcirco non ligabitur, quia ad impossibile, ut inquit, nemo tenetur.

14. R. peccatorum sub legi esse dilectionis, et hanc esse ei possibilem, sed antequam diligat, cui parum veniam, gratiam, et charitatem obtinere debet; sicut Enchiristianum suscipere etiam tenetur, sed priusquam eam accipiat, justificandus est. In aliis quoque jussis, quæ supernaturalia vocantur, et aliquid oneris, quod naturam superat, nobis impoundum, simile quid videoles; nam ad illa implenda sufficiens vires nobis non suppetunt; et ideo, ut supernaturalia opera, quæ injungunt, exequamur, à Deo prius virtutes, et auxilia ad id congruentia, et apta impetranda sunt: hoc autem sat est, ut opera ipsa præcepta possibilia nobis dicantur. Nec ulli dicere fas, rem aliquam impossibilem nobis à Deo mandari, quia ut ait Tridentinum: (21) Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet, et facere quod possit, et petere quod non possit, et adjuvare ut possit. Unde cum opus aliquod via nostram supernaturalem accipitur, ad Deum accedamus, sufficiens vires flagitemus: et ipse id quod petimus benigne impertiens, juvabit nos, ut opus illud exequamur. Præterea juxta asserta capitibus IX. et XVIII. ut dilectionis præceptum possibile peccatori, et ab eo dicatur custoditum, satis est, quod ipse se disponat ad charitatem in Sacramento obtinendam, et deinceps charitatem ipsam virtute Sacramenti recipiens amorem efficiat concomitantem: quemadmodum justificari etiam tenetur; et tamen muneri suo non deest, sed implet potius illud, prius se ad justitiam aptans, et postea justitiam ipsam in Sacramento suscipiens. Quocirca jus perfingit nullum, quamquam neque diligit, neque justificetur, dum præviè disponitur ad Sacramentum; et sub lege tunc est justificationis, ac dilectionis.

15. Hic animadvertisendum superest, traditam hucusque de duplice dilectione Dei, naturali videlicet, et supernaturali, ac de præceptorum observancia etiam duplo, ni-

(19) De virtutibus q. 2. a. 11. c. et 2. a. q. 44. ad. 1. ad. 1. et 3.

(20) 1. p. q. 60. a. 5. ad. 4.

(21) Sess. 6. cap. 11.

CAPUT. XXII.

mitum quoad substantiam, et ex intentione legislatoris, sive ex motivo charitatis, et cum merito vita eterna, S. Thome doctrinam omnino esse propugnandam, quia sententia eidem opposita Bajana est, et a S. Pio V. in his thesibus proscripta:

34. „ Distinctio illa duplicitis amoris, naturalis videlicet, quo Deus amat ut auctor naturæ; et gratuitæ, quo Deus amat ut beatificator, vana est, et commentaria, et ad illudendum Sacris Litteris, et plurimis veterum testimoniiis excogitata.“
36. „ Amor naturalis, qui ex viribus naturæ oritur, ex sola Philosophia per elationem presumptionis humanae cum injuria crucis Christi defenditur a nonnullis Doctoribus.“

38. „ Celebris illa Doctorum distinctio, divinae legis mandata bisfariam impleri; altero modo quantum ad praceptorum operum substantiam tantum; altero quantum ad certum quendam modum, videlicet secundum quem valeant, operantem perducere ad regnum aeternum, (hoc est ad modum meritorium) commentitia est, et ex plodenda.“

16. Obj. 3: De inchoatione penitentia ait: (22) „ In eis (peccatoribus) ut in pluribus ex timore penitentia initium sumit; quamvis etiam in aliquibus ex amore penitentia inchoetur.“ Extat ergo saltem in aliquibus ante justificationem amor, qui penitentia sit initium.

17. R. Initialistas asserere, amorem non in aliquibus dumtaxat, sed in omnibus penitentibus initium esse penitentie omnino necessarium; et hoc evenit D. Thomas, non in omnibus, sed in aliquibus penitentiam ex amore statuens inchoari. Deinde amor, quo penitentia interdum inchoatur, neutram est charitas, subdit enim: (23) „ Quandoque etiam motus amoris motum penitentie præcedit, ut dictum est: sed ille amor non est charitatis, quia charitas amissa non recuperatur nisi per contritionem de peccatis præcedentibus, quæ est motus penitentie virtutis.“ Hic apertere innuit, quod ante charitatem esse nequit charitatis amor, quia amor iste non est, antequam charitas amissa recuperetur: et inde item fit, quod cum gratia, et non cum peccato sit; quoniam charitas non recuperatur nisi per contritionem, quæ est actus penitentie virtutis, et hæc virtus cum gratia ipsa infunditur. Si amorem initiali agnovisset, momentum hoc non afficeret, consistaret namque amor ille, priusquam amissa charitas hoc pæco recuperaretur. Præterea amor, de quo agit, non est amor Dei, sed aliquis virtutis, alterius boni, cuius desiderio ad penitendum moveri potest peccator. (24) „ Non est inconveniens, subdit, ut motus aliarum virtutum quandoque caudent aliquos motus penitentie; sicut aliquis ex amore temperantie de luxuria præcedente, te motum penitentie habet.“ Sic etiam ex amore, aut desiderio charitatem, gratiam, gloriamque nanciscendi, valet quis ad penitentiam excitari; et tunc amor iste erit in eo initium penitentie, subsequentque post ipsum timor, dolor, et actus ceteri, qui necessarii sunt. Frequentius tamen ex timore gehenna ad penitendum impii stimulatur. Cum ergo aut ab hoc timore, aut ab amore illo penitentiam statuat inchoari, in peccatoris nullo exordium sumet ab amore charitatis. Et hunc insuper a peccatore alia ratione indigat removendum, etenim charitatis amor ex divina bonitatis consideratione nascitur; peccatoris autem animum huic considerationi ineptum censes; et ideo neque ipsa, neque amore ab ea scaturiente, sed penarum potius formidine a culpa docet revocari: (25) „ Ille autem, qui in peccato est, non habet gustum sanum, ut ex dulcedine divinae bonitatis a peccato revocetur, sed habet affectum infelicitatis amore sui inordinato: et ideo per penas, quæ naturæ sua contrariantur, et voluntati, a peccato revocatur... Bonitas Dei, et gloria quantum est de se, magis nata sunt, revo- care a peccato; sed non quantum est ex parte eorum, qui in peccato sunt, qui prædictorum gustum non habent.“ Denique hic non de penitentia Sacramento, de qua in præsens disceptatur, sed de penitentia virtute disserit quærens: „ Utrum virtus penitentie timore concipiatur?“ Et ad hanc virtutem inquirendam, ut in pluribus pe-

(22) 4. Sent. d. 14. q. 1. a. 2. quæstiunc. 1. c.

(24) ibi ad 5.

(23) ibi quæstiunc. 2. c.

(25) ibi quæstiunc. 1. c. et ad 1.

CAPUT. XXII.

biatum formidine excitari homines, aliquando etiam alterius virtutis, aliasve boni amato docet.

18. Obj. 4: De Antiochœ loquens ait: (26) „ Venient consecutus fuisse; si vero penituisse. Sed non habuit veram penitentiam, quia non ex amore justitiae de peccatis commissis dolebat, sed timore penæ, quam expectabat, vel dolore penæ, quam sustinebat.“ Igitur sine amore justitiae non est vera penitentia.

19. R. Hæc de eodem Antiochœ affirmare (27) „ Verè non penituit interior, quamvis exterior verba penitentie proferret magis propter infirmitatem corporis, quam propter offendens Dei vitam.“ Verè autem non penitit, qui nec interior dolet, nec proponit Dei offendens vitare. Insper quamvis dolorem, seu penitentiam interior, imo et supernaturalem, neconpropositum vitandi offendens Dei habuisset, adhuc culparum veniam sine amore justitiae ex charitate profusa non obtinueret; impius enim extra Sacramentum, ac præscriptum in articulo mortis non justificatur, siue dilectione, et contritione justificationem ipsam comitantibus.

20. Obj. 5: Agens, et patiens mutuo se tangere solent, ut ipse docet; et addit. (28) „ Deus, qui justificat impium, tangit animam, gratiam in ea causando... Mens autem humana aliquo modo tangit Deum, eum cognoscendo; vel amando: unde et in adultis, qui possunt Deum cognoscere, et amare, requiritur aliquis usus liberæ arbitrii, quo Deum cognoscant, et ament.“ Sine amore ergo Dei non justificatur adulitus.

21. R. Verba hæc non antecedenti, sed concomitanti congruere dilectioni; de amore quippe eo sunt; quo adulitus penitens tangit Deum jam justificante, seu gratiam eidem conferentem. Præterquamquid momentum istud reciprocæ agens inter, et patiens contactus assert D. Thomas, ut veritatem hanc ostendat; quam ibi astruit: „ Nullus habens usum liberi arbitrii potest justificari absque usu liberi arbitrii, qui sit in ipso instanti sua justificationis.“ Itaque arbitrii liberi usus nempe amor, quo mens humana tangit Deum in justificatione, hanc non præcedit; sed cum ea est in eodem instanti. Mirere nunç, Lector, obsecro, verba hæc Doctoris Angelici, quæ concomitantem amorem, seu dispositionem luculentissimè signant, et non aliunde quæsita, sed in articulo ipso; quem laudant, reperiantur. Initialistas vel non legisse, vel studio prærüssse, et pro antecedenti fidentissimè proferre.

22. Obj. 6: (29) „ Primum igitur, ait, quod in penitentia requiritur, est ordinatio mentis, ut scilicet mens convertatur ad Deum, et avertatur a peccato; dolens de commissio, et proponens non commitendum; quod est de ratione contritionis. Hæc vero mentis reordinatio sine gratia esse non potest. Nam mens nostra debite ad Deum converti non potest sine charitate, charitas autem sine gratia haberi non potest.“ Eget proinde charitate; ut redire ad Deum convertatur, homo delicto infectus.

23. R. Autoritatem hanc, quam Natalis, et Conclavis objectant, concomitanti patiter, non antecedenti dispositioni congruere; signanter enim loquitur de conversione, reordinatione, et contritione, quæ charitate, et gratia peraguntur. Pater vero Conclavis postrema verba illa præterit: „ Charitas autem sine gratia haberi non potest: quia quidem, quod absolute sint, significare videntur, nullum absque gratia consistere charitatem; et innuint insper, charitatem, quæ ex mente D. Thome ad penitentiam desideratur, unâ cum gratia advenire; prætereaque initiali hædiquam esse; hæc enim ante gratiam, ob idque cum peccato existet.“

24. Obj. 7: Hæc de lege veteri, quæ timoris, ac de novâ, quæ amoris vocatur, statuit: (30) „ Lex vetus dicitur cohibere manum, non animum; quia qui timore peccata ab aliquo peccato abstinet; non simpliciter ejus voluntas a peccato recedit, sicut recedit voluntas ejus, qui amore justitiae abstinet a peccato: et propter hoc lex nova, quæ est lex amoris, dicitur animum cohibere.“ Justitia itaque amore opus ha-

(26) ibi d. 20. q. 1. a. 1. ad 1.

(28) Quæst. 28. de veritate a. 5. c.

(30) 1. 2. q. 107. a. 1. ad 1.

(27) ibi d. 14. q. 2. a. 1. quæstiunc. 1. ad. 5.

(29) lib. 4. contra Gent. c. 72.

CAPUT. XXII.

bet penitentis, ut interiorem animum cohibeat, sive ut peccandi voluntatem simpliciter excludat.

25. R. timorem penae actualem dumtaxat peccandi voluntatem excludere, as justitia amor habitualem pellit itidem; et ideo voluntas amantis simpliciter, nempe omnino, ac satius quam timentis a peccato recedit. Sed inde timorem dispositionem praviam, et culpæ unibilem, amorem vero concomitantem duxeris, et habituali peccato insociabilem. Dein animadversione dignum est, has Quesnelli theses esse proscriptas:

61. „Timor nonni manum cohibet, cor autem tamdiu peccato addicitur, quamdiu ab amore justitiae non ducitur.

62. „Qui a malo non abstinet nisi timore pena, illud committit in corde suo, et iam est reus coram Deo.“

Quocirca ne Angelicus Preceptor improbab hanc doctrinam docuisse censeatur, cum dixit, legem timoris manum, et non animum cohibuisse; utrumque saepe et legge, et timore coercitum, necnon peccata actualia interna impediti, quod negabat Quesnellus ostendendum est. Itaque lex vetus, seu timoris temporalium penarum comminatione, et bonorum similiter temporalium promissione ad ejus custodiam homines ut plurimum inducebant; unde et dicebat: (31) „Si volueritis, et audieritis me, bona terra regna comedetis. Quod si nolueritis, et me ad iracundiam provocaveritis, gladius de vorabit vos.“ Aliquando etiam supplicij infernalis aternitatem, quod noxijs hominibus paratum est, ipsis ob oculos ponebat, ut cum dixit: (32) „Vermis eorum non morietur, et ignis eorum non extinguetur:“ quod de gehennæ cruciacione finem haud umquam visu expositus Dominus inquiens: (33) „Si scandalizaverit te manus tua, abscede illam; bonus est tibi debilem introire in vitam, quam duas manus habentem ire in gehennam, in ignem inextinguibilem, ubi vermis eorum non moritur, et ignis non extinguitur.“ Porro temporalis penæ metus manum, et non animum cohibere solet, ut in fure patet, quem saepe a furto retrahit, et non a praede desiderio: aterni autem ignis formido et manum, et animum, sive cor frenare, ac propterea non modo externa, sed interna etiam peccata valet vitare: atque idcirco Quesnelliana theses illæ, qua hoc infestabantur proscriptioni merito subjectæ sunt. Aliud præterea veterem inter, ac novam legem Angelicus ipse Magister discernit invenit, et ait: (34) „In nova lege prohibentur interiores motus animi, qui expresse in veteri lege non prohibebantur in omnibus, etsi in aliquibus prohiberentur.“ Igitur lex timoris temporariam penam proponens, et pravos interiores animi motus expresse non prohibens, manum, et non animum cohibebat; ac proinde exteriora, et non interiora scelerata vitabat: atvero eadem ipsa lex ut eternum supplicium minabatur, ac animi motus prohibebat, et animum ipsum, et manum, propterea que tam interna, quam externa crimina coercendi vim habebat. Quapropter D. Thomas assersen, lege veteri manum, et non animum cohiberi, non Quesnello prævisse in errore credatur, de lege ipsa in priori acceptione loqui dicendum est.

26. Obj. 8: (35) „Ad eandem virtutem pertinet, prosequi unum oppositum, et refugere aliud. Ecce ideo sicut ad charitatem pertinet diligere Deum, ita etiam debet testari peccata, per quæ anima separatur a Deo.“ Cum autem peccata nemini, nisi ea detestetur, remittantur, necessaria ad eorum veniam obtinendam, charitas prorsus erit.

27. R. Peccatorum detestationem haud unicam esse, etenim et propter penas inferni, quibus nos illa dignos efficiunt, et propter offendam Dei, seu ut summa ipsius bonitati adversa sunt, ea detestamur. Prima igitur, qua pravia est, timore, et attritione; posterior vero, qua gratia socia est, ac fœtus, charitate perficitur; illam attritus, hanc conficit homo contritus: (36) „Peccatum, inquit, prius incipit, homini displicere, maximè peccatori, propter supplicia, qua respicit timor servilis, quam propter Dei offendam, vel peccati turpitudinem, quod pertinet ad charitatem.“ Verum

(31) Isaï. 1. 19.

(32) id. 66. 24.

(33) Marc. 9. 42.

(34) ibi q. 113. 2. f. ad. 12.

(35) 1. 2. q. 107. 3. 4. c.

(36) 3. p. q. 85. 2. f. ad. 12

CAPUT. XXII.

turpitudine peccati hic inspicitur, haud sane quæ pena induciva, quo pacto ad attritionem spectat, sed quæ divina pulchritudini, seu bonitati est adversa.

28. Obj. 9: (37) „Est enim iste communis, et consuetus cursus justificationis, ut Deo movente interiori animam, homo convertnatur ad Deum, primo quidem convertione imperfecta, ut postmodum ad perfectam deveniat: quia charitas inchoata mereatur augeri, ut aucta mereatur perfici, sicut Augustinus dicit. Quandoque vero tam vehementer Deus animam moveret, ut statim quandam perfectionem justitiae assequatur, sicut fuit in conversione Pauli. “ Extat ergo charitas inchoata, vel initialis, quæ imperfectam peccatorum conversionem operetur.

29. R. Conversionem, quam hic imperfectam dicit, justificantem esse, proptereaque non praviam, et criminis, sed concomitantem, et gratia sodalem; est enim interior motus ille, quo peccatores, pro solemnis justificationis modo, et ordine ut plurimum resipiscunt, ad Deum suum redeunt, a culpis expiantur, ac justi sunt. Imperfetta vero nuncupatur, haud absolute, sed collate ad insolitam quorundam peccatorum conversionem, qui servidissima, ac præstantissima penitentia resurgunt, ut in Paulo accidit. Charitas autem, qua imperfecta hujusmodi est conversionis, et inchoata vocat, meritaria est, quoniam meretur augeri, ac proinde gratia, et charitatis comes, sine quibus meritum nulli adest operi: dicitur tamen inchoata, quia in ipsa justificatione incipit; et etiam quia intensio, ac fervore illo caret, quo insuetæ conversiones præfatae nobilitantur solent.

30. Obj. 10: (38) „Contritio habet duplarem dolorem, unum rationis, qui est displicientia peccati commissi; et hic potest esse parvus adeo, quod non sufficiat ad rationem contritionis; ut si minus displiceret ei peccatum, quam debeat displicere separatio a fine: sicut etiam amor potest esse ita remissus, quod non sufficit ad rationem charitatis. Alium dolorem habet in sensu, et parvitas hujus non impedit rationem contritionis, quia non se habet essentialiter ad contritionem. “ Contritio ergo parva, et remissus amor sine charitate, ac propterea sine gratia esse valent.

31. R. S. Doctorem hac quoque, ut visum est capite XX. n. 6, dixisse: „Omnis dolor in amore fundatur; sed amor charitatis, in quo fundatur dolor contritionis, est maximus: Ergo dolor contritionis est maximus.“ Quapropter dolor, qui non est maximus, sed ita parvus, ut ad rationem contritionis non sufficiat, aut naturalis, aut attritio est: ac similiter amor, qui non sufficit ad charitatis rationem, aut naturalis, aut concupiscentia erit. Dicuntur autem et charitatis amor, et contritionis dolor maximi, quia dolores, atque amores ceteros essentialiter perfectione semper antecellunt, quamvis intensio nonnumquam ab eis excedantur. Unde charitatis amor eti si intensio exiguis, essentialiter ita perfectus est, ut mortalis nox omnino fugiat consuetus: et idem de contritionis dolore dixeris, hoc enim innuit, cum subdit, post verba in argumento relata: „Quantumcumque parvus sit dolor, dummodo ad contritionis rationem sufficiat, omnem culpam deleat.“

32. Obj. 11: (39) „Timor servilis non est numerandus inter septem dona Spiritus Sancti, licet sit a Spiritu Sancto, quia potest habere annexam voluntatem peccandi. Dona autem Spiritus Sancti non possunt esse cum voluntate peccandi, quia non sunt sine charitate. Unde relinquitur, quod timor Dei, qui numeratur inter septem dona Spiritus Sancti, est timor filialis, sive castus.“ Cum autem dispositio idonea ad Penitentiam voluntatem peccandi arcerre penitus debeat, servilis timor, quod illam non submoveat, sufficiens non erit preparatio.

33. R. timorem servilem secum in peccatoribus habere peccandi voluntatem habitualis, non autem actualis; haec enim penarum metu supernaturali, ac attritione ex eo profliente omnino extirpatur; et hoc sat est, ut pravia, ac sufficientis dispositionis partes una cum attritione ipsa explete timor ille; nam habitualis voluntas peccandi haud quidem ante justificationem a preparationibus prævijs, sed in justificatio-

386.

CAPUT. XXII.

ne ipsa à gratia, et charitate removetur. Unde servilis timor, licet à Spiritu Sancto sit, inter sepe eisdem Spiritus Sancti dona minime recensetur, idcirco quod cum habituali peccandi voluntate, sive cum habituali flagitio in peccatore sit. Eapropter quamvis S. Doctor (40) timorem hunc Spiritus Sancti donum dicat interdum, non strictè, sed sicut ipse declarat, accipendum hoc est, scilicet: (41) „Servilis timor se-,, cundum essentiam suam est à Spiritu Sancto, non tanen donum Spiritus Sancti, ni-,, si communiter loquendo, ut dicimus, omne, quod à Spiritu Sancto datur, donum,, ejus esse.“ Et addit: (42) „Quadam sunt à Spiritu Sancto, qua non sunt cum Spi-,, ritu Sancto, sicut fides informis, et timor servilis; quod quidem non est nisi prop-,, ter defectum comitantem; quadam vero sunt à Spiritu Sancto, et cum ipso sunt si-,, cut charitas; quadam vero cum ipso, sed non ad ipso, sicut peccatum veniale; qua-,, dam vero nec ab ipso, nec cum ipso, sicut mortale.“ Septem autem dona Spiritu Sancti cum Spiritu Sancto sunt, quia sine charitate non sunt, et hæc est cum illo. Quocirca argumenta verba Initialistis non sunt propitia; ipsi enim timorem initialiem, qui unum ex septem Spiritus Sancti donis est, aque ac initiali amorem hominibus gravi peccato sordidat indulgit, quibus deest charitas, et habitualis adest peccan- di voluntas; hoc autem improbare hic videtur Divus Thomas.

34. Atvero sic contradicunt: (43) „Actus penitentia, ait ille, à timore servili pro-,, cedit, sicut à primo motu affectus ad hoc ordinatus; à timore autem filiali, sicut,, ab immediato, et proximo principio.“ Igitur ad actum penitentie nedum servi-,, lis, sed etiam filialis timor, subindeque charitatis dilectio, qua cum iste nunquam non adest, desiderantur.

35. R. timorem filiale, et amorem charitatis desiderari quidem ad actum peni- tentia, qui est contritus; secus vero ad attritionem, qua illis prior est, requiri pro- pterea ad concomitantem, non ad antecedenter preparationem; contritus namque mi- nime præcedit, sed comitatur iustitiam, quandoquidem eti à timore servilli, et prævio procedat, ab eo dispositivè tantum est, ut ad illam, sicut etiam ad gratiam timor hu- jusmodi præparat peccatores; proximè vero à filiali profuit timore, et idcirco ante jus- tificationem esse quid null modo, etenim timor filialis, sicut et alia dona Spiritus Sancti, supponit virtutem charitatis, qua in justificatione ipsa confertur. Audi S. Doc- torem: (44) „Prima autem unio hominis (cum Deo) est per fidem, spem, et cha- ritatem. Unde istæ virtutes præsupponuntur ad dona, sicut radices quadam donorum.. .“ Qui charitatem habet, omnia dona Spiritus Sancti habet, quorum nullum sine chari- tate haberi potest.“

36. Obj. 12: (45) „Penitentia non est simpliciter prima virtutum nec ordine tem-,, poris, nec ordine naturæ: quia secundum ordinem naturæ simpliciter præcedunt ipsam,, virtutes theologica. Sed quantum ad aliquid est prima inter ceteras virtutes ordine,, temporis, quantum ad ejus actum, qui primus occurrit in justificatione impij.“ Actus itaque penitentia, scilicet contritus, tempore quid charitatem anteire.

37. R. Penitentia actum, qui primus occurrit in justificatione impij, et charita- ten, ceterasque virtutes saltem ut formatas præcedit, non contritionem, sed attritionem esse: hæc verò penitentia actus dicitur, hanc quidem à penitentia virtute in pec- catoribus ex parentibus progredietur, sed quoniam peccata sicut illa odit, ac detesta- tur; nihil secius ac dilectio initialis, qua juxta Adversantes, licet à charitate non prodiret, quod ejus objectum inspicere, charitatis amor diceretur.

38. Obj. 13 (46) „Non potest esse verò penitens, qui de uno peccato penitet, et,, non de alio. Si enim displiceret ei illud peccatum, quia est contra Deum super omnia di-,, lectum, (quod requirit ad rationem vera penitentie) sequeretur, quod de omnibus,, peccatis penitet.“ Ad veram igitur penitentiam amor necessarius est, etenim sine,, eo non displiceret culpa, quia est contra Deum super omnia dilectum.“

(40) Ibi. a. 6. c. (41) 3. Sent. d. 34. q. 2. a. 2. questiunc. 1. c. (42) Ibi ad 2.

(43) 3. p. q. 85. a. 1. c.

(45) 3. p. q. 85. a. 6. c.

(44) 1. 2. q. 68. a. 4. ad 3. et a. 5. c.

(46) Ibidem q. 86. a. 3. c.

39. R. Hand de imperfetta, sed de perfecta, peccata remittente, ac sanctificantis gratia socia penitentia hic affari. Unde ante laudata verba inquit: „Impossible est per penitentiam unum peccatum sine alio remitti. Primo quidem quia peccatum re-,, mittitur in quantum tollitur Dei offensa per gratiam... Omne autem peccatum mor-,, tale contrariatur gratia, et excludit eam.“ Istiusmodi penitentia displicantiam exi- git culpam, ut sunt contra Deum super omnia dilectum, ac propterea ipsam quoque dilectionem: ast dilectio isthac, et displicantia, necnon penitentia ipsa, quoniam cum gratia offensam Dei afferente reperint, non prævijs ad gratiam, sed eam associan-,, tibus aggregari debent dispositionibus. Et apposite animadvertes, D. Thomam hic icidem penitentiam, qua amorem Dei super omnia habet, cum peccatorum remissione, seu cum gratia Dei offensam propulsante, hanc verò cum peccatis ipsis copulare.

40. Hæc demum objicunt: (47) „Virtus, et vitium eisdem causis corrumptuntur,, et generantur; sed per inordinatum amorem cordis peccatum committitur: Ergo,, per dolorem ex amore charitatis ordinato causatum solvitur. Et sic peccatum con-,, trito delet.“ Deinde ait: (48) „Confessio præsupponit charitatem:“ hæc itaque ad confessionem, et ut peccata solvantur necessaria est.

41. R. In primo loco de contritione perfecta, seu peccata actu solvente verba fa- cere, qua quidam ex amore charitatis causatur, quia est propter Deum summe dilec- tum: hic autem de dolore peccatorum, qui hanc solutionem præcedit, et ad eam nos aptat prævia, sermo est: dolor verò hujusmodi non ex amore charitatis, sed ex pe- catorum metu proficiscitur. Et notandum, hac absolute proferre: „Peccatum contrito,, delet:“ quin parvam excludat, quin remissam excipiat, ut contritionem nullam, si- ve magna sit, sive parva, sive remissa, sive intensa, cum peccato esse indicet.

42. R. Ad secundum, integrum textum exhibendo, qui ita est: „Confessio præsup-,, ponit charitatem, qua jam vivus aliquis efficitur, ut in littera dicitur: contritus au-,, tem est in qua datur charitas.“ Ubi aut loquitur ad mentem Magistri Sententiarum, sicut verba illa indicant: „ut in littera dicitur:“ aut agit non de impiorum, sed de justorum confessione, qui ad eam vivi accidunt: et ideo testimonium hocce neutri- quam est pro Adversaris, quia nec ipsi charitatem, qua quis vivus efficitur, ante con- fessionem exigunt, sed initiali solummodo amorem, qui peccatorem non vivificaret, sed eum quamquam ad vitam aptaret, culpa sineret obvolutum. In illis autem verbis,, Contritus est, in qua datur charitas:“ iterum etiam innuit, sine charitate, atque id- circo sine gratia contritione extare nullam, quia si charitas datur in contritione, hæc sine illa non erit.

43. Ceterum repones: ipsem ait: (49) „Timor est remota dispositio ad gratiam,, numquam enim ad gratiam attingit, nisi amor adjungatur. Nos autem loquimur hic,, de dispositio ultima ad gratiam, cum qua gratia datur.“ Cum timore itaque, et sine amore, neque ultimo aptabitur, neque gratiam quis accipiet.

44. R. De concomitantie hic quoque affari dispositio, nam dispositio, cum qua gratia datur, non ante ipsam, sed cum ea est. Timor autem suapte vi, ac extra Sa- cramentum remota est dispositio, neque attingit gratiam sine amore, ac contritione: ast intra Sacramentum, et ipsius virtute, una cum attritione, postrema ex prævijs effici- tur: potest verò remota ibi etiam nuncupari comparate ad ultimam concomitantem, cum qua gratia datur, et consistit, nempe ad amorem. Quapropter amor, non quidem antecedens, sed concomitans, seu is, qui peccatum destruit, et cum quo gratia datur, timori, ut hæc gratiam contingat, adjungi debet.

(47) Suppl. q. 5. a. 1. c.

(49) Ibi q. 1. a. 3. questiunc. 3. ad 2.

(48) 4. Sent. d. 17. q. 3. a. 2. questiunc. 1. ad 2.